

GAYTEN-LGBT

ANALIZA IZVEŠTAVANJA ŠTAMPANIH I ON-LINE MEDIJA O TRANS OSOBAMA U SRBIJI

Sadržaj:

Uvod	2
Vrednosni kontekst u odnosu na trans osobe	3
Senzacionalizam	4
Obraćanje akterima u skladu sa njihovim rodnim identitetom	5
Akteri o kojima su mediji izveštavali	6
Zaključak	9

Projekat Senzibilisanje nacionalnih i lokalnih medija o položaju trans* osoba finansira Kancelarija za ljudska i manjinska prava Vlade Republike Srbije, u okviru projekta Stvaranje tolerancije i razumevanja prema LGBT populaciji u srpskom društvu. Sadržaj ovog dokumeneta je isključiva odgovornost Praxisa i ni na koji način ne predstavlja stavove Kancelarije.

Uvod

Ovom analizom sadržaja obuhvaćeno je 200 tekstova objavljenih u štampanim medijima (dnevne novine i nedeljnici) u periodu od 15. maja do 15. novembra 2015. godine, koji su kao ključne sadržali reči *transrodna (osoba)*, *transeksualna (osoba)*, *promena pola*, *trandža*, *Kejtin Džener*, *Brus Džener*, *major(ka) Helena*, *Božo Vrećo*, *Dajana Pospiš*, *Dolf Pospiš*, *Končita Vurst*, *rodni identitet*. Pronađeni su tekstovi u 15 medija – u dnevnim listovima Alo!, Blic, Danas, Dnevnik, Informer, Kurir, Naše novine¹, Politika, Pregled, Večernje novosti i u nedeljnicima Nedeljnik, NIN, Novi magazin, Pečat i Vreme. Obrađeno je ukupno 158 napisa, u kojima je tema u vezi sa trans osobama predstavljena u široj diskusiji ili je bila u primarnom fokusu², ali su uzimani u obzir i tekstovi u kojima je od značaja bio način na koji su trans osobe spominjane.³

Analiziran je vrednosni kontekst⁴ u odnosu na trans osobe, prisustvo senzacionalizma u tekstovima, evidentirani su svi akteri od značaja i određen je vrednosni kontekst u odnosu na njih, a još jedna važna kategorija bilo je i saznanje da li se o trans osobi, o kojoj je reč u tekstu, govori u skladu sa njenim rodnim identitetom. Analiza tekstova urađena je uzimajući u obzir sve medije koji su ih posredovali, kao i svaki medij pojedinačno.

Tekstovi su preuzeti iz baze medijskog arhiva Ebart, koja obuhvata sva štampana izdanja koja izlaze na teritoriji Republike Srbije (nacionalne i lokalne distribucije), od 2003. godine do danas.

Vrednosni kontekst u odnosu na trans osobe

Kada je reč o vrednosnom kontekstu, od 158 tekstova iz svih 15 medija u kojima se govori o trans osobama, objavljeno je ukupno 106 napisa u neutralnom vrednosnom kontekstu (67.09%), oko 10% pozitivno konotiranih tekstova i 22.15% negativnih (**tabela 1**). U dnevnim novinama, najviše tekstova objavljeno je u Blicu – 33, od kojih je 28 neutralno (84.85%), tri teksta pozitivno i dva negativno konotirano (**tabela 2**). Politika je objavila 23 teksta, većinom u neutralnom kontekstu (12 – 52.17%), mada je i broj negativno konotiranih tekstova značajan (8 – 34.78%), dok je broj pozitivnih napisa 3 ili 13.04%. U Danasu (20 tekstova) dominira neutralni kontekst (65%), mada ove novine beleže najveći broj tekstova koji su pozitivno određeni u odnosu na trans zajednicu – 30% ili 6 (**tabela 3**). U Večernjim novostima (17 tekstova) napisi su uglavnom neutralno konotirani (82.35% - 14), uz 17.65% (6 tekstova) negativnih. Dnevni list Informer ima najveći broj negativno određenih tekstova, tako da od 17 napisa, osam ili 47.06% ima

1 Izdavanje Naših novina obustavljeno je početkom septembra 2015.

2 Šira diskusija podrazumeva da je više od 30% teksta posvećeno temi, dok tema u primarnom fokusu znači da joj je posvećeno više od 50% teksta.

3 Tema obrađena u manje od 30% teksta.

4 Vrednosni kontekst podrazumeva načine reprezentovanja određenih tema ili aktera u pojedinačnim tekstovima iz uzorka, koji se kodiraju na tri različita načina, uzimajući u obzir, kako sam tekst (uključujući i odabir činjenica i sagovornika), tako i opremu teksta (nadslov, naslov i podnaslov). *Neutralno* reprezentovanje određenih tema podrazumeva da autori tekstova/novinari ne zauzimaju vrednosni stav prema određenoj temi (akteru), već nastoje da na relativno neutralan i odmeren način predstave činjenice koje su predmet teksta. Kao *pozitivne*, označene su interpretacije u kojima novinari načinom reprezentovanja određenih tema iskazuju jasne simpatije i pozitivan odnos prema njima. Kao *negativne*, označene su one interpretacije u kojima novinari načinom reprezentovanja određenih tema iskazuju jasnu antipatiju i negativan odnos prema određenim temama.

negativan kontekst (**tabela 4**). Alo! se bavio temom u 11 tekstova – od kojih je deset (90.91%) neutralno i jedan negativno vrednosno određen (9.09%), a novosadski Dnevnik objavio je devet tekstova u neutralnom kontekstu (100%), što je isto učešće neutralnih napisa kao i u slučaju dnevnog lista Pregled, koji je objavio samo jedan tekst. Od ostalih medija, Naše novine objavile su sedam tekstova – četiri ili 57.14% neutralnih i tri (42.86%) negativna. Kurir je objavio tri teksta, dva neutralna i jedan negativno obojen.

Tabela 1. – Vrednosni kontekst u odnosu na trans osobe u svim medijima

Svi analizirani mediji	Broj	Učešće
Pozitivan	17	10.76%
Neutralan	106	67.09%
Negativan	35	22.15%
Total	158	100.00%

Tabela 2. – Vrednosni kontekst u odnosu na trans osobe u dnevnom listu Blic

Blic	Broj	Učešće
Pozitivan	3	9.09%
Neutralan	28	84.85%
Negativan	2	6.06%
Total	33	100.00%

Tabela 3. – Vrednosni kontekst u odnosu na trans osobe u dnevnom listu Danas

Danas	Broj	Učešće
Pozitivan	6	30.00%
Neutralan	13	65.00%
Negativan	1	5.00%
Total	20	100.00%

Tabela 4. – Vrednosni kontekst u odnosu na trans osobe u dnevnom listu Informer

Informer	Broj	Učešće
Pozitivan	0	0.00%
Neutralan	9	52.94%
Negativan	8	47.06%
Total	17	100.00%

Nedeljnici su u periodu od 15. maja do 15. novembra objavili 17 tekstova. Najviše napisa zabeleženo je u Pečatu, listu koji je u svih šest tekstova nedvosmisleno izražavao negativan stav prema trans osobama. Nedeljnik Vreme objavio je četiri teksta, po jedan neutralan i negativan i dva u pozitivnom kontekstu, NIN je objavio tri neutralna, dok su se u Novom magazinu mogla pročitati dva teksta koja su pozitivno vrednosno konotirana.

Senzacionalizam u odnosu na trans osobe

Druga kategorija važna za ovu analizu sadržaja je senzacionalizam, odnosno, saznanje koliko tekstova je nastalo isključivo kao posledica toga što je akter od značaja trans osoba ili, na primer, zato što je na pogrešan način problematizovan neki od izazova sa kojima se trans osobe suočavaju u društvu. Ovakav, senzacionalistički način izveštavanja zabeležen je u nešto više od jedne trećine (35.44%) ili 56 od 158 tekstova (**tabela 5**). Ne pribegavaju svi mediji senzacionalističkom izveštavanju, odnosno, među njima postoje velike razlike u pristupu. To se posebno dobro vidi ako uporedimo napise iz dnevnih novina u kojima učešće senzacionalističkih tekstova varira, od 85.71% u Našim novinama, pa sve do 5 % u Danasu (**tabela 6**).

Celovitost pristupa medija izveštavanju u koje su uključene trans osobe može se sagledati kada se imaju u vidu obe do sada predstavljene kategorije – i vrednosni kontekst i senzacionalizam, zato što, bez obzira na to što u nekim medijima dominiraju neutralni tekstovi (Alo!, Blic), senzacionalistički pristup ipak doprinosi utisku da izveštavanje nije balansirano⁵ i da često nije dovoljno jasan povod izveštavanja (o određenom događaju se izveštava samo zato što je jedan od aktera, ili centralni akter, trans osoba).

Tabela 5. – Broj i učešće tekstova u kojima je prisutan senzacionalistički pristup u svim medijima

Svi analizirani mediji	Broj	Učešće
Da	56	35.44%
Ne	102	64.56%
Total	158	100.00%

Tabela 6. – Učešće tekstova u kojima je prisutan senzacionalistički pristup prema analiziranim dnevnim novinama

Dnevne novine	da %	ne %
Naše novine	85.71	14.29
Informer	76.47	23.53
Blic	48.48	51.52
Alo!	45.45	54.55
Večernje novosti	35.29	64.71
Kurir	33.33	66.67
Dnevnik	22.22	77.78
Politika	13.04	86.96
Danas	5.00	95.00
Pregled	0.00	0.00
Total	35.44	64.56

Nedeljnici imaju nešto drugačiji pristup, tako da su, od 17 objavljenih, samo tri teksta koja su objavljena u listu Pečat senzacionalistička, što je nalaz u skladu sa prethodnim koji se odnosi na vrednosni kontekst, ali i sa uređivačkom politikom ovih novina.

⁵ Balans predstavlja način na koji novinar pristupa temi. Balansiran tekst podrazumeva uravnotežen i objektivan pristup temi i sagovornicima i celovitost informacija.

Obraćanje akterima u skladu sa njihovim rodnim identitetom

Naredna kategorija koju smo beležili odnosi se na način na koji mediji govore o trans osobama, odnosno na istraživanje da li o njima govore i da li im se obraćaju u skladu sa njihovim rodnim identitetom. Osim nekoliko slučajeva, gde nije bilo potpuno jasno da li se medij prema osobi ne odnosi u skladu sa njenim rodnim identitetom ili se samo ne izražava rodno senzitivno (na primer, transseksualni major Helena, a nadalje se u tekstu govori o ženskom rodu), tekstovi su podeljeni na opšte, gde ova kategorizacija nije primenljiva, zato što nije reč o konkretnoj osobi, i na one u kojima mediji na ispravan ili pogrešan način oslovljavaju trans osobe. U **tabeli 7** prikazane su dnevne novine u kojima su zabeleženi tekstovi u kojima se novinari nisu izražavali u skladu sa rodnim identitetom aktera, dok u dnevnim listovima Danas, Dnevnik, Politika i Pregled, kao i u nedeljnicima, takvih napisa nema. Najveće učešće tekstova u kojima govor nije usklađen sa rodnim identitetom aktera beleži se u Kuriru – 66.67%, dok je najveći broj ovakvih tekstova (6) u Informeru.

Tabela 7. - Učešće tekstova u odnosu na izražavanje u skladu sa rodnim identitetom

Dnevne novine	da %	ne %	nije primenljivo %
Kurir	33.33	66.67	0.00
Informera	35.29	35.29	29.41
Naše novine	85.71	14.29	0.00
Alo!	27.27	9.09	63.64
Večernje novosti	41.18	5.88	52.94
Blic	72.73	3.03	24.24
Total	46.20	7.59	46.20

Akteri o kojima su mediji izveštavali

Od 183 aktera, koji se ukupno 550 puta pojavljuju u analiziranim tekstovima, 28 njih su trans osobe, a ostali akteri su organizacije civilnog društva i LGBT aktivisti (**tabela 7**). Neutralan vrednosni kontekst, od 181 pojavljivanja, zabeležen je 152 puta ili u 83.97%. Najprisutniji akter u analiziranim tekstovima je majorka Helena Vuković, koja se pojavljuje u 28 napisa, uglavnom u neutralnom kontekstu (85.71%). Nešto veći broj pozitivnih tekstova može se uočiti u slučaju Boža Vreće 26.09% (6 od 23 teksta), objavljenih u Politici (3), Danasu (2) i Blicu (1). Majorka Helena Vuković takođe je predstavljena u 10.71% ili tri pozitivno konotirana teksta (u po jednom tekstu u Danasu, Informeru i Vremenu). Sa druge strane, najveći broj negativnih tekstova napisan je o Končiti Vurst – 4 (28.54%) u Našim novinama, Politici i nedeljniku Pečat (2). Iako vrednosni kontekst nije negativan, akteri poput Končite Vurst, Boža Vreća, Dajane Pospiš, Nataše Maze najčešće su predstavljeni u senzacionalističkom maniru.

Kada je reč o svim ostalim akterima⁶, najveće učešće ima reditelj Kokan Mladenović, što je posledica oštre polemike koja se vodila u medijima u vezi sa podelom uloga u predstavi Koštana, koja je trebalo da bude igrana u Pozorištu na Terazijama. Kokan Mladenović je, naime, ovu ulogu namenio pevaču Božu Vreći. U tom kontekstu pojavljuju se i samo Pozorište, kao i njegov upravnik Aleksandar Đaja. Većina političkih aktera pominje se u

6 U tabeli je predstavljeno 10 najfrekventnijih aktera.

sklopu izveštavanja o Paradi ponosa i Trans prajdu, dok je posebnu pažnju medija izazvala doktorka Mirjana Stanojčić, najavom (i podnetim zahtevom) da će „promeniti pol“, kako ne bi bila penzionisana. Ovu temu mediji su predstavili u pozitivnom vrednosnom kontekstu u čak 39% tekstova (Večernje novosti 2, Politika 2, Informer, Dnevnik i Blic po 1 tekst), dok su u 16.67% napisa (Večernje novosti 2, Danas 1 napis) postupke doktorke Mirjane Stanojčić komentarisali u negativnom maniru. (Vrednosni kontekst i broj tekstova u kojima se navedeni akteri pojavljuju nalazi se u **tabeli 8**).

Tabela 7. – Vrednosni kontekst pojavljivanja aktera iz trans zajednice, organizacija civilnog društva i ostalih LGBT aktivista u svim medijima

Akter	broj	pozitivan	%	neutralan	%	negativan	%
Majorka Helena Vuković	28	3	10.71	24	85.71	1	3.57
Božo Vrećo	23	6	26.09	15	65.22	2	8.70
Gej-lezbijski info centar	16	0	0.00	14	87.50	2	12.50
Udruženje Egal	15	0	0.00	13	86.67	2	13.33
Boban Stojanović	14	0	0.00	14	100.00	0	0.00
Končita Vurst	14	1	7.14	9	64.29	4	28.57
Dajana (Dolf) Pospiš	10	0	0.00	8	80.00	2	20.00
Kejtin (Brus) Džener	10	0	0.00	9	90.00	1	10.00
Predrag Ajzdejkić	7	0	0.00	7	100.00	0	0.00
Goran Miletić	6	0	0.00	6	100.00	0	0.00
Andreja Pejić	4	0	0.00	4	100.00	0	0.00
Gej-strejt alijansa	4	0	0.00	3	75.00	1	25.00
Vesna Zorić	4	0	0.00	4	100.00	0	0.00
Jovanka Todorović	4	0	0.00	4	100.00	0	0.00
Labris	3	0	0.00	3	100.00	0	0.00
Andrea Jakimovski	3	0	0.00	2	66.67	1	33.33
Hande U.	3	1	33.33	1	33.33	1	33.33
Nataša Maza	3	0	0.00	2	66.67	1	33.33
Čez Bono	1	0	0.00	1	100.00	0	0.00
Danijel Kalezić	1	0	0.00	1	100.00	0	0.00
Gejten	1	0	0.00	1	100.00	0	0.00
Adam Puškar	1	0	0.00	1	100.00	0	0.00
Boris Milivojević	1	0	0.00	1	100.00	0	0.00
Kristian Randelović	1	0	0.00	1	100.00	0	0.00
Kristina Ferari	1	0	0.00	1	100.00	0	0.00
Lili Elbe/Ejnar Vegemar	1	0	0.00	1	100.00	0	0.00
Metiju/Sona Avedijan	1	0	0.00	1	100.00	0	0.00
Štefica	1	0	0.00	1	100.00	0	0.00
Total	181	11	6.08	152	83.98	18	9.94

Tabela 8. – Vrednosni kontekst pojavljanja ostalih aktera u svim medijima

Ostali društveno - politički akteri	broj	pozitivan	%	neutralan	%	negativan	%
Kokan Mladenović	23	3	17.00	17	73.91	3	13.04
Mira Stanojčić	18	7	38.89	8	44.44	3	16.67
Jadranka Joksimović	15	0	0.00	13	86.67	2	13.33
Brankica Janković	14	0	0.00	14	100.00	0	0.00
Pozorište na Terazijama	12	0	0.00	9	75.00	3	25.00
Aleksandar Đaja	12	1	8.33	9	75.00	2	16.67
Siniša Mali	12	0	0.00	12	100.00	0	0.00
Biljana Srbljanović	11	0	0.00	9	81.82	2	18.18
Ivan Tasovac	10	0	0.00	10	100.00	0	0.00
Aleksandar Vučić	8	0	0.00	7	87.50	1	12.50
Total	135	11	8.15	108	80.00	16	11.85

Zaključak

Većina štampanih medija u Srbiji koji su u svojim tekstovima pisali o trans osobama izveštava o njima u okvirima profesionalnih standarda, a pojedini nastoje i da približe trans osobe svojoj čitalačkoj publici, pišući čak i iz perspektive „human interest story”⁷.

Međutim, ima još mnogo prostora za napredak, s obzirom na činjenicu da smo tokom izrade ove analize sadržaja nailazili na krajnje neprihvatljive oblike izveštavanja. Tu treba posebno napomenuti seriju od šest tekstova u nedeljniku Pečat, gde se, između ostalog, navodi da se „pošasti homoseksualnosti i pederastije, koja je iz supkulturnog miljea, iz zabrane i izopštenja pre samo neku godinu u Srbiji prešla u kontranapad i postala politički manifest, ove jeseni pridružuje se i transvestija”, a novinar ističe da se, kada je reč o trans osobama, „ovde ne radi o potrebi za razumevanjem već o društvenoj isključivosti, insistiranju da nešto devijantno postane i društveno obavezujuće, opakom naumu da se pokori i izopači politika obrazovanja i vaspitanja najmlađih članova društva”, dok se likovi iz američke serije „Transparentno” nazivaju „aktuelno supertrendirani transrodni frikovi”. Ipak, najbizarnija tvrdnja izneta u ovom listu jeste da „pesticid atrazin na žabe deluje kao hemijski kastrator”, što je „poljuljalo ‘džender teoriju’ o nepostojanju biološke razlike među polovima”. Iako je Pečat opomenut od strane Saveta za štampu, pristup izveštavanju o trans osobama nije izmenjen.

Kada su ostali mediji u pitanju, na stranicama dnevnih novina, tokom perioda za koji je rađena analiza, može se pročitati da je neka osoba „trandža” ili „nit’ muško, nit’ žensko”, da je „tata Kardašijan pozirao kao žena” i da je Končita Vurst zapravo „transseksualac Tomas Nojvirt”, kao i da se „naci-transvestit Dolf Pospiš sada predstavlja kao žena”, dok su izveštaji često inicirani isključivo činjenicom da je objekat izveštavanja trans osoba (tekstovi o Nataši Mazi, Andreji Pejić ili Končiti Vurst), što samim tim donosi dozu senzacionalizma i na taj način „prodaje novine”.

---

7 U novinarstvu, ovaj termin označava tekst (TV prilog) u kojem se o osobi (osobama) piše iz emocionalne perspektive. Prikazuje se njihov način života, dostignuća ili izazovi sa kojima se suočavaju, kako bi se probudio interes i pozitivan stav čitalačke publike (gledalaca).